

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
HỒ CHÍ MINH
HỌC VIỆN BÁO CHÍ VÀ TUYÊN TRUYỀN

NGUYỄN KHÁNH HOÀNG

TRIẾT LÝ NHÂN SINH TRONG ĐỜN CA TÀI TỬ

Ngành: Triết học

Mã số: 92 29 001

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: 1. PGS, TS. Võ Văn Thắng
2. PGS, TS. Doãn Thị Chín

HÀ NỘI – 2024

**LUẬN ÁN ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI HỌC VIỆN BÁO CHÍ VÀ TUYÊN TRUYỀN**

**Người hướng dẫn khoa học: 1. PGS, TS. Võ Văn Thắng
2. PGS, TS. Doãn Thị Chín**

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Phản biện 3:

Luận án được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận án cấp Học viện
Học viện Báo chí và tuyên truyền – Hà Nội
Vào hồi.... giờ....ngày...tháng...năm 2024

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam
- Thư viện Học viện Báo chí và tuyên truyền

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nam Bộ là vùng đất ở phía Nam tổ quốc với những điều kiện đặc thù về tự nhiên, xã hội và bản sắc văn hoá đặc sắc. Trong tổng thể nền văn hoá Nam Bộ, các loại hình nghệ thuật đóng góp vai trò quan trọng khi vừa là điểm nhấn cũng vừa là phương tiện để truyền tải, lưu giữ và lan toả quan điểm sống của cư dân. Trong đó, Đờn ca tài tử là một trong những đại diện tiêu biểu khi tái hiện sinh động triết lý sống của cộng đồng và xã hội ở vùng đất này.

Nhiều công trình nghiên cứu đã đánh giá Đờn ca tài tử không chỉ là loại hình nghệ thuật đặc sắc về nội dung, cách thức trình diễn mà còn được xem là đại diện tiêu biểu cho sự tổng hòa về mặt văn hóa, phong tục, tập quán; đặc biệt là thể hiện rõ nét những quan điểm nhân sinh của cư dân vùng đất này. Những triết lý nhân sinh tạo nên bản chất riêng và đưa Đờn ca tài tử vươn tầm khỏi “tám áo” vùng, miền để trở thành một loại hình nghệ thuật được công chúng cả nước và quốc tế mến mộ. Cho đến nay, Đờn ca tài tử vinh dự là loại hình nghệ thuật dân gian duy nhất của vùng đất Nam Bộ được Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên hiệp quốc (UNESCO) công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại.

Tuy vậy, trong xu thế hội nhập quốc tế sâu rộng như ngày nay, yêu cầu thưởng thức văn hóa âm nhạc của một bộ phận người dân ngày càng cao, cùng với đó là sự du nhập của các loại hình âm nhạc hiện đại, phù hợp thị hiếu đã và đang cạnh tranh mạnh mẽ với các loại hình nghệ thuật truyền thống, trong đó có Đờn ca tài tử, điều này dẫn đến nguy cơ mai một là rất cao. Thực trạng đó đặt ra yêu cầu cần thiết phải tiến hành nghiên cứu, đưa ra giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy giá trị di sản nghệ thuật Đờn ca tài tử trong đời sống hiện đại.

Việc nghiên cứu, bổ sung lý luận về Đờn ca tài tử nói chung, triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử nói riêng là vấn đề quan trọng, khi đây là căn cứ khoa học, là điểm khởi đầu để đánh giá và đề ra các giải pháp bảo tồn và phát triển loại hình nghệ thuật này. Nếu không có lý luận soi đường thì việc đề ra công tác bảo tồn và phát triển một loại hình âm nhạc như Đờn ca tài tử chỉ đơn thuần là sự “mò mẫm” chủ quan trong bóng tối, đặc biệt khi đây là loại hình nghệ thuật thể hiện ý thức thẩm mỹ của một cộng đồng cư dân đan xen văn hoá và phản ánh lịch sử tồn tại xã hội của một vùng đất có nhiều giai đoạn thăng trầm.

Tìm hiểu và nghiên cứu Đờn ca tài tử tuy đã được một số nhà nghiên cứu tiếp cận từ nhiều góc độ như tổng quan, lịch sử phát triển, đánh giá về nghệ thuật,... nhưng việc nghiên cứu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử là vấn đề chưa được tìm hiểu chuyên sâu. Đây có thể xem là khoảng trống lớn trong nghiên cứu khoa học khi triết lý nhân sinh đóng vai trò quan trọng, là “cái hồn” của loại hình nghệ thuật này. Đặc biệt, việc chỉ ra giá trị của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử đối với đời sống của người dân Nam Bộ hiện vẫn còn bị bỏ ngỏ. Đây là một vấn đề có tính cấp thiết vì với địa vị quan trọng trong đời sống tinh thần của vùng Nam Bộ với hơn 35 triệu người sinh sống, cùng với tư cách là một hình thái ý thức xã hội thì Đờn ca tài tử với những triết lý nhân sinh hàm chứa bên trong có vai trò định hướng trong nhận thức và hành động của người dân nơi đây. Nếu không nhìn nhận được giá trị, hạn chế của những triết lý nhân sinh đối với đời sống thì việc đề ra những giải pháp bảo tồn loại hình nghệ thuật dân gian này chỉ dừng lại ở việc bảo tồn cái hình thức bên ngoài còn cái gốc bên trong thì đang dần biến chất, mục rỗng và sớm muộn cũng sẽ tàn phai theo quy luật xã hội.

Những sự thiếu sót này một lần nữa khẳng định việc nghiên cứu triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử vẫn chưa được quan tâm nghiên cứu đúng mức,

là vấn đề mang tính cấp thiết đối với loại hình nghệ thuật truyền thống trong bối cảnh ngày nay. Đây cũng là mảng đề tài mới trong nghiên cứu khoa học nói chung, nghiên cứu triết học nói riêng và có ý nghĩa quan trọng trong thực tiễn.

Nhận thấy tính cấp thiết và quan trọng của vấn đề, cũng như xuất phát từ thực tiễn, nghiên cứu sinh quyết định chọn nghiên cứu vấn đề “*Triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử*” làm đề tài nghiên cứu luận án chuyên ngành Triết học của mình.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở làm rõ một số vấn đề lý luận; phân tích, làm rõ nội dung, chỉ ra giá trị, hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử, luận án đề xuất giải pháp phát huy giá trị, khắc phục hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử trong thời gian tới.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Một là, tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài, đánh giá khái quát kết quả nghiên cứu liên quan đến đề tài và xác định những vấn đề đặt ra cần tiếp tục nghiên cứu làm rõ.

Hai là, làm rõ một số vấn đề lý luận về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Ba là, làm rõ nội dung của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Bốn là, chỉ ra giá trị và nêu lên những điểm hạn chế về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử; đề xuất giải pháp phát huy giá trị, khắc phục hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử trong thời gian tới.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Luận án tập trung nghiên cứu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Phạm vi về nội dung: luận án tập trung nghiên cứu về triết lý nhân sinh về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên, với xã hội và với bản thân.

Phạm vi về không gian: khu vực Nam Bộ của Việt Nam.

Phạm vi về thời gian: từ lúc hình thành cho đến nay.

4. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

4.1. Cơ sở lý luận

Luận án dựa trên cơ sở lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về ý thức xã hội, văn hóa, nghệ thuật.

4.2. Phương pháp nghiên cứu

Luận án dựa trên cơ sở phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và duy vật lịch sử, đặc biệt là phương pháp luận của mối quan hệ biện chứng giữa tồn tại xã hội và ý thức xã hội. Luận án còn sử dụng các phương pháp cụ thể như phương pháp kết hợp giữa phân tích và tổng hợp để nghiên cứu tư liệu; lịch sử và logic để hình thành hệ thống khái niệm; khái quát hoá, trừu tượng hoá để phân tích nội dung các triết lý nhân sinh; so sánh - đối chiếu để xác định giá trị, hạn chế, đề xuất giải pháp và một số phương pháp cụ thể khác.

5. Đóng góp mới của luận án

Một là, đóng góp cách tiếp cận triết học trong nghiên cứu về Đờn ca tài tử.

Hai là, phân tích và làm rõ nội dung của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Ba là, chỉ ra giá trị của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử và những điểm hạn chế đối với đời sống của người dân Nam Bộ.

Bốn là, phát hiện những vấn đề mới, tạo ra hệ thống dữ liệu mới có giá trị khoa học và thực tiễn; có đóng góp mới vào việc phát triển lý thuyết, lý luận hiện có.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận án

6.1. Ý nghĩa lý luận

Luận án góp phần làm rõ thêm những triết lý nhân sinh hàm chứa trong Đờn ca tài tử, từ đó làm cơ sở để tiếp tục nghiên cứu chuyên sâu về Đờn ca tài tử từ góc độ khoa học triết học.

6.2. Ý nghĩa thực tiễn

Kết quả nghiên cứu của luận án đã đề ra những giải pháp nhằm phát huy giá trị, khắc phục hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử, góp phần xây dựng và phát huy nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; làm tài liệu tham khảo phục vụ việc nghiên cứu, giảng dạy, tham mưu những vấn đề liên quan.

7. Kết cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, luận án bao gồm 4 chương, 11 tiết.

Chương 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN

1.1 Nhóm các công trình nghiên cứu về cơ sở lý luận và sự biểu hiện của triết lý nhân sinh

1.1.1. Các công trình viết bằng tiếng nước ngoài

Luận án đề cập đến một số công trình như Luận án tiến sĩ Triết học của Luong Thu Hien với đề tài *Vietnamese Existential Philosophy: A Critical Reappraisal* (Triết học hiện sinh Việt Nam: Một đánh giá lại có tính phản biện), bài viết “Existentialism and Intellectual Culture in South Vietnam” (Chủ nghĩa hiện sinh và văn hoá tri thức ở miền Nam Việt Nam) của tác giả Wynn Gadkar-Wilcox, bài viết “Philosophical Transmission and Contestation: The Impact of Qing Confucianism in Southern Vietnam” (Truyền tải và tranh luận triết học: Tác động của Nho giáo nhà Thanh ở miền Nam Việt Nam) của nhóm tác giả Tho Ngoc Nguyen và Phong Thanh Nguyen, bài viết “Patriotism: The Philosophical Foundation of the Vietnamese People and its Manifestations in the Rural Villages” (Chủ nghĩa yêu nước: Nền tảng triết học của dân tộc Việt Nam và những biểu hiện ở làng quê) của tác giả Trang Do và Huy Quang Ngo và các bài viết được đăng trong Kỷ yếu Hội thảo Khoa học Quốc tế “Triết lý nhân sinh của người Nam Bộ, Việt Nam”,...

1.1.2. Các công trình viết bằng tiếng Việt

Luận án đề cập đến một số công trình tiêu biểu như quyển sách *Đường vào triết học* của tác giả Lê Thành Trị, bài viết “Mấy suy nghĩ về triết học và triết lý”, “Về triết lý “Con người chinh phục tự nhiên” và triết lý “Con người hoà hợp với tự nhiên”” của tác giả Hồ Sĩ Quý, Quyển sách *Triết lý phát triển ở*

Việt Nam mấy vấn đề cốt yếu của tác giả Phạm Xuân Nam, bài viết “Góp phần tìm hiểu tính biện chứng trong tư duy người Việt qua tục ngữ, ca dao” của tác giả Trần Hải Minh, bài viết “Triết học và nghệ thuật Việt Nam trong quá trình tiếp thu tư tưởng Phật Giáo” của tác giả Vũ Khiêu, bài viết “Văn hoá, triết lý và triết học” của tác giả Lương Việt Hải, quyển sách *Đại cương lịch sử triết học Việt Nam* do tác giả Nguyễn Hùng Hậu chủ biên,...

1.2. Nhóm các công trình nghiên cứu về nghệ thuật Nam Bộ và Đờn ca tài tử

1.2.1. Các công trình viết bằng tiếng nước ngoài

Luận án trình bày một số công trình tiêu biểu như Luận án Tiến sĩ Triết học của John Paul Trainor với tên gọi *Modality in the “Nhạc tài tử” of South Vietnam* (Thế thức trong “Nhạc tài tử” miền Nam Việt Nam), Quyển sách *Studien zu traditionellen Vietnamesischen Instrumentalpraktiken des HAT A DAO und des CA VONG CO* (Nghiên cứu về nhạc cụ truyền thống Việt Nam của hát Ả Đào và ca Vọng cổ) của tác giả Gisa Jaehnichen, hay như các bài viết “From Nameless to Nomenclature: Creating Music Genre in Southern Vietnam” (Từ không tên đến danh pháp: Sáng tạo thể loại âm nhạc ở miền Nam Việt Nam), chương sách *Laughter, Liquor, and Licentiousness: Preservation Through Play in Southern Vietnamese Traditional Music* (Tiếng cười, rượu và phóng khoáng: Bảo tồn qua vui chơi trong âm nhạc truyền thống miền Nam Việt Nam), quyển sách *Seeding the tradition: Musical Creativity in Southern Vietnam* (Ươm mầm truyền thống: Sáng tạo âm nhạc ở miền Nam Việt Nam) của tác giả Alexandre M.D Cannon,...

1.2.2. Các công trình viết bằng tiếng Việt

Nhiều sách, bài viết được đề cập đến như quyển *Bài ca mới khác thứ* của Nguyễn Tùng Bá và Đinh Thái Sơn, quyển sách *Cổ nhạc tâm nguyên* của

Võ Tân Hưng, các bài viết của tác giả Trần Văn Khê như “Lối “ca Huế” và lối “nhạc tài tử””, “Vài cái hay và cái dở trong nhạc Việt (Lối ca Huế và Đờn ca tài tử)”, tham luận “Nghệ thuật Đờn ca tài tử trong không gian văn hóa Nam Bộ”, Quyển sách *Tìm hiểu dân ca Nam Bộ* của tác giả Lư Nhật Vũ, bộ sách *Nhạc Tài tử Nam Bộ* của tác giả Nhị Tấn, quyển sách *Góp phần nghiên cứu Đờn ca tài tử Nam Bộ* của Nguyễn Thị Mỹ Liêm, quyển sách *Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế “Nghệ thuật Đờn ca tài tử và những lối hoà đàn ngẫu hứng”*, quyển sách *Đờn ca tài tử Nam Bộ* của tác giả Võ Trường Kỳ, quyển sách *Đờn ca tài tử - đặc trưng và đóng góp* của tác giả Nguyễn Thụy Loan, quyển sách *Đờn ca tài tử Nam Bộ: Khảo & Luận* của tác giả Nguyễn Phúc An,...

1.3. Nhóm các công trình nghiên cứu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

Do đặc thù về số lượng các công trình hạn chế nên luận án đã phân tích một số sách, bài viết như bài viết “Triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử Nam Bộ” của nhóm tác giả Đặng Trường Sơn và Nguyễn Thị Mỹ Hòa, bài viết “Văn hóa giao tiếp của người Việt ở Nam Bộ qua Tân cổ giao duyên” của tác giả Trần Duy Khương, bài viết “Yếu tố tĩnh và động trong hình thành bộ bảy bản lễ nhạc tài tử” của tác giả Huỳnh Văn Khải, một số bài viết của tác giả Trần Văn Khê,...

1.4. Khái quát về kết quả nghiên cứu liên quan đến luận án và những vấn đề đặt ra để luận án tiếp tục nghiên cứu

1.4.1. Khái quát kết quả nghiên cứu liên quan đến đề tài

Qua quá trình khảo cứu các đề tài nghiên cứu về triết lý nhân sinh, nghệ thuật Nam Bộ hay nghiên cứu về Đờn ca tài tử có thể nhận thấy đây là lĩnh vực được nhiều nhà nghiên cứu tìm hiểu, với nhiều cách tiếp cận từ góc độ

của khoa học lịch sử, văn hoá, nghệ thuật,... Bên cạnh các công trình học thuật của tác giả là người Việt thì một số công trình nghiên cứu của các học giả, nhà nghiên cứu nước ngoài cũng làm phong phú thêm tư liệu, cũng như mang lại góc nhìn mới trong nghiên cứu triết lý và văn hoá – nghệ thuật của người Việt.

Trong đó, các công trình nghiên cứu về triết lý nhân sinh là mảng đề tài có nhiều công trình đã nghiên cứu với những tác giả có uy tín như Nguyễn Hùng Hậu, Phạm Xuân Nam, Nguyễn Tài Đông,... Các công trình trên cơ sở đưa ra cách hiểu về định nghĩa khái niệm triết lý, triết lý nhân sinh để khái quát về cơ sở lý luận cũng như sự biểu hiện triết lý nhân sinh trong các vấn đề của cuộc sống. Đây là tiền đề quan trọng để nghiên cứu sinh tham khảo và vận dụng trong việc xây dựng nên cơ sở lý luận của luận án.

Nghệ thuật Nam Bộ là một trong những thành tố có liên quan trực tiếp đến Đờn ca tài tử. Mảng đề tài về nghệ thuật Nam Bộ được nhiều tác giả chọn làm hướng nghiên cứu với những tác giả có tầm ảnh hưởng lớn không chỉ đến giới học thuật mà còn trong cả đời sống cư dân nơi đây như Trần Văn Khê, Vĩnh Bảo,... Các công trình nghiên cứu về nghệ thuật đã hình thành nên bức tranh tổng quan về các loại hình nghệ thuật được hình thành, du nhập và phát triển ở vùng đất này, đi cùng với đó là những phân tích về đặc điểm, cấu trúc, các loại nhạc khí cũng như cách thức thực hành của các loại hình nghệ thuật này.

Việc nghiên cứu tổng quan cũng như đi sâu nghiên cứu các loại hình nghệ thuật Nam Bộ có liên quan sẽ cung cấp cơ sở lý luận vững chắc để hình thành nên bức tranh về nguồn gốc ra đời của Đờn ca tài tử với tư cách là một loại hình nghệ thuật nảy sinh từ xã hội Nam Bộ, đưa ra nhận định về mối quan hệ giữa Đờn ca tài tử trong tổng thể không gian văn hoá Nam Bộ, cũng như trong mối quan hệ với các loại hình nghệ thuật khác, từ đó tạo điều kiện

để tiếp tục nghiên cứu chuyên sâu về khía cạnh triết lý nhân sinh của Đờn ca tài tử. Tuy đồ sộ cả về quy mô lẫn chất lượng nhưng đa phần các công trình nghiên cứu trên cơ sở các ngành khoa học khác như văn hoá, nghệ thuật,... Còn các công trình dưới góc độ khoa học triết học, đặc biệt là nghiên cứu chuyên sâu sự biểu hiện của triết lý triết lý nhân sinh trong các loại hình nghệ thuật đặc trưng của vùng đất chưa nhiều.

Với lĩnh vực Đờn ca tài tử cũng có nhiều công trình đã nghiên cứu chuyên sâu dưới các góc độ khác nhau như nghệ thuật, văn hoá, xã hội,... Các công trình đã khái quát quá trình hình thành và phát triển của loại hình nghệ thuật này, một số công trình đưa ra các luận điểm về khái niệm tài tử và Đờn ca tài tử, đề xuất nhiều giải pháp để bảo tồn, phát triển Đờn ca tài tử trong giai đoạn hiện nay. Đặc biệt là các công trình nghiên cứu của tác giả Trần Văn Khê có giá trị cao trong nghiên cứu tổng quan về loại hình nghệ thuật này. Các công trình nghiên cứu của các học giả là người nước ngoài đã cung cấp nhiều góc nhìn mới về Đờn ca tài tử như tác giả Gisa Jaehnichen trên cơ sở nghiên cứu về mối quan hệ giữa Đờn ca tài tử và các loại hình nghệ thuật khác, cũng như cách thức diễn tấu Đờn ca tài tử trong những trường hợp cụ thể đã xây dựng nên bảng tổng thể các cách phối, kết hợp nhạc cụ “được sử dụng trong âm nhạc tài tử Nam Bộ với các nhóm chức năng riêng” [26, tr. 168].

Tuy vậy, trong quá trình khảo cứu, còn một số vấn đề cần đặt ra như thời gian và nguồn gốc ra đời cũng như tiến trình lịch sử phát triển của Đờn ca tài tử - một Di sản văn hoá phi vật thể của cả nhân loại còn một số ý kiến khác nhau. Bên cạnh đó, việc các nghiên cứu chuyên sâu về đặc thù hơi, điệu, phong cách trình diễn,... còn ít cũng tạo những khó khăn trong việc tìm hiểu nét đặc trưng làm nên sức hút của loại hình nghệ thuật này. Tuy nhiên, không thể phủ nhận tầm quan trọng của các kết quả nghiên cứu về Đờn ca tài tử đã

nêu, những công trình này có giá trị tham khảo rất cao, là nền tảng cơ bản để mở rộng các hướng nghiên cứu chuyên sâu, trong đó có việc tiếp cận từ góc độ triết học mà luận án hướng đến.

Vấn đề nghiên cứu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử là mảng đề tài tương đối mới, do vậy cũng chưa có nhiều công trình nghiên cứu khoa học chuyên sâu, hầu hết những công trình nghiên cứu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử đa phần là những nội dung được lồng ghép vào trong các công trình nghiên cứu tổng quan với hướng tiếp cận vấn đề xuất phát từ các ngành khoa học khác như nghệ thuật, văn hoá, lịch sử, du lịch,... Đối với những công trình nghiên cứu có hướng tiếp cận từ góc độ khoa học triết học thì đa phần là luận văn thạc sĩ hoặc những bài viết được đăng trên các tạp chí khoa học chứ chưa có công trình khoa học nghiên cứu chuyên sâu về vấn đề này.

Các công trình cũng chưa đi sâu phân tích góc độ triết học trong nguồn gốc ra đời, sự biểu hiện triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử thông qua tiếng hát, phong cách trình diễn,... mà đa phần tập trung vào lời ca, cũng như chưa đề cập được mối quan hệ biện chứng giữa triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử với đặc thù xã hội Nam Bộ. Tuy vậy, việc các công trình nghiên cứu đã bước đầu khái quát những vấn đề lý luận cũng như sự biểu hiện cơ bản của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử chính là những tư liệu tham khảo vô cùng quan trọng, là tiền đề để nghiên cứu sinh có thể phân tích và làm sáng tỏ triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Với cách nhìn khách quan, sự am hiểu và phân tích chuyên sâu của những nhà khoa học thì các công trình nghiên cứu đều là những tư liệu tham khảo hữu ích và có giá trị cao trong quá trình nghiên cứu khoa học, đặc biệt là trong việc tiếp cận với hướng nghiên cứu triết học trong đời sống văn hoá và các loại hình nghệ thuật, cũng như đối với luận án Triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử mà nghiên cứu sinh thực hiện.

1.4.2. Những vấn đề đặt ra để luận án tiếp tục nghiên cứu

Từ việc tìm hiểu các công trình khoa học có liên quan đến đề tài triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử, luận án xác định một số luận đề được đặt ra để tiếp tục nghiên cứu, cụ thể:

Một là, xây dựng khái niệm triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử. Đây được xem là mệnh đề quan trọng đặt ra cho luận án giải quyết nếu muốn tìm hiểu chuyên sâu về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Hai là, luận án cần tiếp tục nghiên cứu thêm về những quan điểm nhân sinh được biểu hiện trong Đờn ca tài tử. Đây là một trong những vấn đề quan trọng trong nội dung triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Ba là, tập trung chỉ ra giá trị mà triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử mang lại đối với nhận thức và thực tiễn đời sống xã hội Nam Bộ. Bên cạnh đó, bước đầu nhìn nhận những điểm hạn chế, bất cập của những triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử. Đây là luận đề mới, cần thiết phải nghiên cứu để tạo nền tảng cho những công trình nghiên cứu khoa học kế thừa sẽ có đánh giá toàn diện về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Những luận đề trên vừa là vấn đề đặt ra cần giải quyết nhưng cũng vừa là những luận điểm gợi mở cho luận án tiến sĩ Triết học với đề tài “Triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử” nghiên cứu.

Chương 2

MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA TRIẾT LÝ NHÂN SINH TRONG ĐỜN CA TÀI TỬ

2.1. Một số khái niệm cơ bản

2.1.1. Khái niệm triết lý nhân sinh

Trên cơ sở những luận cứ đã phân tích thì luận án góp thêm định nghĩa khái niệm triết lý nhân sinh là *là những quan niệm không mang tính hệ thống;*

được hình thành từ quá trình suy tư, đúc kết kinh nghiệm của con người về những vấn đề liên quan đến cuộc sống; được truyền tải thông qua ngôn ngữ và hoạt động thực tiễn; có tác dụng định hướng cho suy nghĩ, hành động của con người trong cuộc sống hàng ngày.

2.1.2. Khái niệm Đờn ca tài tử

Trên cơ sở khái quát những luận cứ đã trình bày, luận án góp thêm định nghĩa về khái niệm Đờn ca tài tử là *một loại hình nghệ thuật dân gian Nam Bộ được hình thành trên cơ sở tiếp biến giữa các hình thức nghệ thuật vùng miền khác với các hình thức nghệ thuật nội sinh, có đặc trưng là hoạt động đờn (đàn) và ca (hát) theo một cách phong cách linh hoạt và ngẫu hứng của những người có tài trong nghệ thuật để truyền tải một giai điệu đến người thưởng thức, có tôn chỉ chơi vì sở thích chứ không vì mục đích lợi nhuận.*

2.1.3. Khái niệm triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

Từ những luận cứ kế thừa từ cơ sở lý luận chung về Đờn ca tài tử, luận án đưa ra nhận định về khái niệm triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử là *quan điểm về các mối quan hệ giữa con người với tự nhiên, xã hội và bản thân được đúc kết từ quá trình chiêm nghiệm thực tiễn; có cơ sở hình thành là sự tiếp biến đặc trưng nhân sinh quan của các dân tộc với đặc trưng tự nhiên, xã hội của vùng đất Nam Bộ, được truyền tải đến người thưởng thức thông qua chủ thể nội dung và chủ thể kỹ thuật của Đờn ca tài tử, có tác dụng định hướng nhận thức và hành động trong đời sống.*

2.2. Điều kiện, tiền đề của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

2.2.1. Điều kiện hình thành và phát triển của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

Điều kiện tự nhiên, đặc điểm và tính cách dân cư cũng như phương thức sản xuất đã phản ánh rất rõ trong các triết lý nhân sinh của Đờn ca tài tử.

Tình hình chính trị xã hội đương thời khi mà chủ nghĩa thực dân tuy nắm thực quyền nhưng chế độ phong kiến vẫn còn sức ảnh hưởng lớn, đặc biệt là trong các mối quan hệ xã hội, điều này cũng là cơ sở phản ánh hình thành nên triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử. Văn hoá Nam Bộ cũng là một trong những cơ sở hình thành triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử. Vùng đất này là nơi sinh sống lâu đời của nhiều dân tộc, trong đó có bốn dân tộc chính là Kinh, Hoa, Chăm, Khmer và chính sự đan xen văn hoá, giao thoa quan điểm sống đã hình thành nên những triết lý nhân sinh độc đáo trong Đờn ca tài tử.

Bên cạnh kinh tế, văn hoá, xã hội còn có những yếu tố khác như điều kiện khí hậu, đặc điểm tộc người, lịch sử phát triển vùng đất,... là cơ sở để hình thành nên triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

2.2.2. Tiền đề của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

Sự tiếp biến văn hoá với đặc trưng nhân sinh quan của mỗi dân tộc là tiền đề xây dựng nên hệ triết lý nhân sinh của Đờn ca tài tử với những trụ cột triết lý về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên, mối quan hệ giữa con người với xã hội, mối quan hệ với bản thân.

Tiểu kết Chương 2

Việc xây dựng và hoàn thiện cơ sở lý luận về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử vừa là điểm khởi đầu nhưng cũng là yêu cầu tiên quyết trong nghiên cứu; tạo nền tảng vững chắc cho các lập luận cũng như định hướng cách thức phù hợp cho tiến trình tìm hiểu và nghiên cứu chủ thể triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Chương 3

NỘI DUNG CƠ BẢN CỦA TRIẾT LÝ NHÂN SINH TRONG ĐỜN CA TÀI TỬ

3.1. Khái quát về Đờn ca tài tử

Đờn ca tài tử là loại hình âm nhạc đặc thù của vùng đất Nam Bộ, mang những nét pha trộn độc đáo giữa các loại hình nghệ thuật cổ xưa, cũng như các vùng, miền trên cả nước. Tiến trình phát triển của Đờn ca tài tử trải qua nhiều giai đoạn biến đổi về cách thức sinh hoạt cũng như hình thành các biến thể như Vọng cổ, Ca ra bộ, Tân cổ

3.2. Triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử thể hiện qua các mối quan hệ cơ bản của con người

3.2.1. Triết lý nhân sinh về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên

3.2.1.1. Triết lý hòa hợp với tự nhiên

Hoà hợp với tự nhiên là quan điểm nhân sinh được phản ánh rõ nét trong phong cách sinh hoạt của Đờn ca tài tử, không chỉ làm sâu sắc nội hàm của loại hình nghệ thuật xuất phát từ dân gian mà còn tạo nên nét đặc trưng khác biệt trong tổng thể nền âm nhạc nước nhà.

3.2.1.2. Triết lý chinh phục tự nhiên

Quan điểm chinh phục với thiên nhiên được thể hiện ở hầu hết các mặt của cuộc sống con người, trong đó Đờn ca tài tử là một trong những loại hình nghệ thuật thể hiện rõ quan niệm này.

Triết lý về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên trong Đờn ca tài tử thể hiện đặc trưng trong nhân sinh quan của người Nam Bộ khi không tập trung đi sâu vào việc nhận thức các hiện tượng trong tự nhiên mà đa phần là sự phản ánh việc giải quyết về mặt nhận thức và thực tiễn trong quan niệm về phương thức ứng xử của con người với giới tự nhiên.

3.2.2. Triết lý nhân sinh về mối quan hệ giữa con người với xã hội

3.2.2.1. Triết lý tổ chức cộng đồng

Quan điểm sống gắn kết cộng đồng trong thực tiễn lối sống của người Việt được phản ánh trong Đờn ca tài tử thông qua những phương thức biểu

hiện khác nhau. Triết lý này không chỉ tạo mối dây liên kết chặt chẽ giữa những người tài tử trong ban nhạc mà còn giữa làng xóm với nhau, từ đó, hình thành nên sự cố kết cộng đồng lành mạnh, bền vững và đưa Đờn ca tài tử thật sự trở thành loại hình nghệ thuật của cộng đồng.

3.2.2.2. Triết lý ứng xử trong mối quan hệ với gia đình và xã hội

Ngoài các quy tắc ứng xử trong dàn nhạc tài tử thì các triết lý ứng xử phần nhiều được phản ánh trong nội dung lời ca các bài bản tài tử. Đó là triết lý về nghĩa của con với cha mẹ, triết lý về tình yêu đôi lứa phát triển thành đạo lý về trọng nghĩa vợ - chồng, tình nghĩa đồng chí, nghĩa bạn bè,...

Nội dung của các bản Đờn ca tài tử ngoài việc đề cao cái tình, cái nghĩa của con người, còn khắc họa thêm các tuyến nhân vật bất nghĩa, lên án những kẻ sống trái với triết lý sống của người dân phương Nam với hàm ý đề cao tầm quan trọng của cái nghĩa, qua đó, lấy hình tượng nhân vật nghĩa hiệp, người có tình có nghĩa để giáo dục đạo đức cho con cháu, luôn sẵn sàng giúp đỡ người khác, không tham lợi danh, phú quý mà quên mất cái nghĩa vẹn toàn, trước sau của con người vùng đất này.

3.2.2.3. Triết lý yêu nước

Bên cạnh việc khắc họa triết lý sống tình nghĩa thì trong nội dung các bài bản tài tử còn nổi bật lên triết lý ứng xử trong mối quan hệ với quê hương, đất nước của người dân nơi đây.

3.2.3. Triết lý nhân sinh về mối quan hệ giữa con người với bản thân

3.2.3.1. Triết lý về cuộc đời

Trong Đờn ca tài tử, triết lý về cuộc đời của con người không biểu hiện cụ thể, rõ ràng như các quan điểm nhân sinh khác mà thông qua giai điệu để con người tự suy ngẫm về chính bản thân hoặc thông qua các phương pháp xây dựng hình tượng nghệ thuật ẩn dụ để biểu hiện. Đa phần các triết lý này

chịu ảnh hưởng quan điểm duy tâm của nhân sinh quan tôn giáo trong việc trong lý giải sự hình thành và cuộc đời của con người; kết hợp cùng với những quan điểm về con người gắn liền với xã hội của chủ nghĩa duy vật.

3.2.3.2. Triết lý về phong cách sống

Triết lý bình dị

Sự bình dị và gần gũi trong phong cách sinh hoạt và nội dung đã đưa Đờn ca tài tử từ nguồn gốc cung đình nhanh chóng trở thành loại hình nghệ thuật cộng đồng, phổ cập đến hầu hết cư dân vùng đất này, thật sự trở thành nhạc giải trí của tất cả người dân Nam Bộ, không chỉ vậy còn lan toả đến các địa phương khác và xa hơn nữa là một di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại.

Triết lý thiết thực

Triết lý thiết thực là quan điểm nhân sinh đặc thù của người Việt, được phản ánh trong nhiều mặt của đời sống; trong trường hợp cụ thể của Đờn ca tài tử thì triết lý này được thể hiện thông qua các phương thức truyền tải với trọng tâm là tính đa dụng và đặt chất lượng sinh hoạt lên hàng đầu.

Triết lý linh hoạt

Ở Đờn ca tài tử sự biến thiên của triết lý linh hoạt chính là cái hồn của loại hình nghệ thuật này và tạo nên cho loại hình nghệ thuật truyền thống này sự đa dạng, phong phú và sức hấp dẫn đối với người thưởng thức.

Tiểu kết Chương 3

Với quan điểm tổng quan là một loại hình nghệ thuật bình dị phù hợp với đông đảo người dân, Đờn ca tài tử đã phát triển mạnh mẽ, đi sâu vào tâm khảm và tạo nên sức sống bền bỉ xuyên suốt hàng trăm năm lịch sử. Bên cạnh đó, việc phản ánh những triết lý nhân sinh về mối quan hệ với tự nhiên, với xã hội và bản thân trong thực tiễn thông qua các phương thức truyền tải đã thể

hiện tính gắn kết biện chứng và chặt chẽ của một loại hình nghệ thuật với xã hội đương đại. Chính những triết lý đan xen, biểu hiện trong tất cả các mặt đã làm nên sức hút của loại hình nghệ thuật này, đưa nó đi từ lớp vỏ nghệ thuật dân gian bình dị trong tôn chỉ hoạt động đến vẻ đẹp bác học trong thâm sâu nội dung và thật xứng với lời xưng tụng về một lối “hoà đàn trác tuyệt” trong nền âm nhạc truyền thống Việt Nam.

Chương 4

GIÁ TRỊ, HẠN CHẾ VÀ GIẢI PHÁP PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA TRIẾT LÝ NHÂN SINH TRONG ĐỜN CA TÀI TỬ

4.1. Giá trị của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

4.1.1. Giá trị về mặt lý luận

4.1.1.1 Giá trị phản ánh đặc trưng về triết lý nhân sinh của cư dân Nam Bộ

Việc nghiên cứu triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử cũng sẽ cho chúng ta một góc nhìn về sự biểu hiện nhân sinh quan của cư dân Nam Bộ thông qua sự phản ánh của một loại hình nghệ thuật đặc trưng, góp phần giúp cho chúng ta nhìn nhận thực chất về nhân sinh quan của người Nam Bộ trong dòng chảy của lịch sử nhân sinh quan dân tộc Việt Nam

4.1.1.2. Giá trị định hướng nhận thức

Triết lý nhân sinh với vai trò là cái hồn nhân sinh, làm nên bản sắc của Đờn ca tài tử còn có giá trị định hướng và góp phần tạo nên nhận thức chung của cộng đồng người Nam Bộ trong hoạt động thực tiễn.

4.1.1.3. Giá trị phản ánh tiến trình phát triển của xã hội Nam Bộ

Sự phản ánh lịch sử xã hội thông qua triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử không chỉ giúp cho chúng ta hiểu rõ hơn về đặc điểm lịch sử trong từng giai đoạn phát triển của lịch sử vùng đất Nam Bộ mà còn khẳng định về bản

chất gắn bó chặt chẽ trong mối quan hệ giữa ý thức nghệ thuật với tồn tại xã hội và giá trị mà nó mang lại trong lý luận.

4.1.4. Giá trị phê phán

Với tư cách là bản chất của một loại hình nghệ thuật, triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử không chỉ có nhiệm vụ chứng minh những giá trị hiện hữu mà còn có vai trò là cơ sở lý luận cho sự phản biện những yếu tố đi lệch tôn chỉ hoạt động bản nguyên và cũng định hướng để Đờn ca tài tử trường tồn với thời gian.

4.1.2. Giá trị về mặt thực tiễn

4.1.2.1. Giá trị gắn kết cộng đồng, xã hội

Chính sự liên kết giữa người và người thông qua nền văn hoá đặc trưng Nam Bộ và bản chất của loại hình đã tạo nên giá trị cố kết cộng đồng bền vững của Đờn ca tài tử.

4.1.2.2. Giá trị giáo dục nhân cách

Một xã hội tốt đẹp chỉ khi có những con người có lối sống tốt đẹp, đó là mục tiêu mà con người vùng đất Nam Bộ muốn đạt được thông qua giá trị giáo dục của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

4.1.2.3. Giá trị nghệ thuật

Triết lý nhân sinh thể hiện những vai trò đặc biệt quan trọng để hình thành nên những điệu thức, bài bản và cả những phong cách trình diễn mang đậm quan điểm nhân sinh của con người vùng đất này và qua đó cũng mang lại những giá trị trong lĩnh vực nghệ thuật.

4.2. Hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

4.2.1. Một số triết lý nhân sinh còn mang yếu tố duy tâm, yếm thế

Bản chất con người trong Đờn ca tài tử được phản ánh đa phần mang yếu tố duy tâm, sự lý giải cuộc đời con người phần nhiều còn mang nặng tư tưởng yếm thế, bi quan.

4.2.2. Một số triết lý nhân sinh thể hiện nhận thức kinh nghiệm

Nhận thức kinh nghiệm trong Đờn ca tài tử cũng bộc lộ một số điểm hạn chế mà điển hình là việc nhận thức không đúng về nội dung và bản chất của sự vật, hiện tượng làm ảnh hưởng đến việc xây dựng nên tư duy lý luận và nhận thức khoa học của cư dân nơi đây.

4.2.3. Một số triết lý nhân sinh không còn phù hợp thời đại

Bài bản Đờn ca tài tử có thể bền vững trong tâm thức hàng trăm năm nhưng triết lý nhân sinh gửi gắm trong đó chỉ có thể phù hợp trong một giai đoạn lịch sử nhất định.

4.2.4. Một số triết lý nhân sinh có sự biến đổi không phù hợp

Những biến đổi này tác động lớn đến Đờn ca tài tử theo cả hai mặt khi một mặt giúp phát triển và đến gần hơn với công chúng nhưng mặt khác cũng xuất hiện những vấn đề ảnh hưởng đến chất lượng sinh hoạt của một loại hình nghệ thuật.

4.3. Quan điểm và giải pháp pháp huy giá trị, khắc phục hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

4.3.1. Bối cảnh mới và yêu cầu đối với việc bảo tồn và phát huy giá trị của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử

Điển hình trong bối cảnh hiện nay đó là sự biến đổi của triết lý bình dị đã tạo nên quan điểm mới trong cách nhìn nhận loại hình nghệ thuật này là loại hình âm nhạc chuyên nghiệp – là hình thức âm nhạc không chỉ đáp ứng nhu cầu tinh thần mà còn tạo ra giá trị vật chất.

Bên cạnh đó, trong bối cảnh giao thoa văn hoá các dân tộc trên nền tảng cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư như hiện nay, người trẻ có nhiều cơ hội tiếp cận với những giá trị nhân sinh mới của nhân loại thì việc du nhập các quan điểm nhân sinh mới là điều tất yếu trong lịch sử xã hội. Ngoài ra, quan điểm của Đảng, Nhà nước về vấn đề văn hoá cũng là những yếu tố tác động mạnh mẽ đến Đờn ca tài tử. Đặc biệt, một trong những yếu tố được dự báo sẽ tác động lớn nhất đối với sự biến đổi triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử trong tương lai chính là đam mê.

4.3.2. Quan điểm

Nền tảng để đề ra giải pháp là những luận điểm sau:

Thứ nhất, các giải pháp phải có cơ sở khoa học, thiết thực và tính khả thi cao trong thực tiễn. Phải dựa trên cơ sở quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin, đường lối, quan điểm, mục tiêu, chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước.

Thứ hai, việc đưa ra các giải pháp cần phải dựa trên cơ sở nền văn hóa truyền thống, tôn trọng hiện thực khách quan và xu thế vận động tất yếu của loại hình nghệ thuật dân gian truyền thống.

Cuối cùng, việc đề ra phải pháp phải phù hợp với xu thế hiện đại, dự báo tương lai và phải có biện pháp xử lý các vấn đề phát sinh trong quá trình thực hiện.

4.3.3. Giải pháp

4.3.3.1. Giải pháp từ góc độ chủ thể

Một là, triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử cần có sự kết hợp hài hòa giữa truyền thống và hiện đại.

Hai là, cần có sự định hướng nội dung sinh hoạt và lời ca tài tử trên cơ sở quan điểm nhân sinh phù hợp.

4.3.3.2. Các giải pháp từ góc độ khách thể

Thứ nhất, nhóm giải pháp về nghiên cứu khoa học về triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử.

Thứ hai, nhóm giải pháp về tuyên truyền, giáo dục.

Thứ ba, nhóm giải pháp về cơ chế, chính sách.

Thứ tư, nhóm các giải pháp về quản lý.

Tiểu kết Chương 4

Những triết lý nhân sinh hàm chứa trong Đờn ca tài tử không chỉ tô điểm thêm nét đặc trưng cho một loại hình nghệ thuật mà còn tạo nên những giá trị hữu hình trên nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội. Việc phân tích những giá trị mà triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử mang lại không chỉ giúp phác hoạ về một loại hình nghệ thuật truyền thống đặc trưng, mà còn góp thêm cơ sở lý luận phong phú, đa dạng về nền nghệ thuật cổ truyền nước nhà và làm sâu sắc thêm bản sắc văn hoá dân tộc. Không chỉ vậy, việc tìm hiểu về những giá trị tư tưởng hay giá trị thực tiễn cũng sẽ tạo tiền đề thúc đẩy việc tìm hiểu những giải pháp để gìn giữ, bảo tồn Đờn ca tài tử - di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại, theo hướng đi mới gắn liền với khoa học triết học. Bên cạnh đó, nhìn nhận những điểm hạn chế của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử sẽ hình thành góc nhìn tổng quan về tính hai mặt trong một chỉnh thể của triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử, qua đó cũng góp phần cung cấp cứ liệu cơ sở để nghiên cứu những giải pháp bảo tồn phù hợp đối với loại hình nghệ thuật này.

KẾT LUẬN

Từ giai đoạn thành hình đến ngày nay, Đờn ca tài tử đã trải qua nhiều biến đổi để phù hợp với từng giai đoạn lịch sử cụ thể của vùng đất, cũng như đối mặt với nhiều thách thức trong tiến trình phát triển nhưng với sức sống mãnh liệt cùng với sức hút mạnh mẽ đã đưa Đờn ca tài tử trở thành loại hình nghệ thuật quan trọng trong đời sống tinh thần không chỉ của người dân Nam Bộ nói riêng mà còn lan toả đến những vùng đất khác. Có thể khẳng định, Đờn ca tài tử chính là bức tranh tái hiện và phản ánh rõ nét nhất xã hội Nam Bộ từ lúc khai hoang, mở cõi đến thời kỳ đổi mới, hội nhập và phát triển trong thời đại ngày nay.

Luận giải cho sức sống trường tồn chính là cái chất “tài tử” – hồn cốt của loại hình nghệ thuật này. Chất “tài tử” được hình thành, củng cố qua từng giai đoạn phát triển, được gìn giữ, bổ sung, trui rèn sau những tác động ngoại lai và như một quy luật khách quan, cái chất tài tử vẫn sẽ luôn vận động, biến đổi để phù hợp với xu thế thời đại. Nguồn gốc của chất “tài tử” làm nên thương hiệu chính là những triết lý nhân sinh phản ánh nhận thức, suy nghĩ của người dân được thể hiện thông qua Đờn ca tài tử.

Triết lý nhân sinh phản ánh tất cả các mặt trong đời sống xã hội và được truyền tải đến người thưởng thức thông qua hầu hết các chủ thể cấu thành của Đờn ca tài tử. Mỗi triết lý lại có vai trò khác nhau trong việc định hình phong cách, xây dựng nội dung và định hướng sinh hoạt nhưng tựu trung lại đều tạo nên những giá trị thiết thực và ý nghĩa không chỉ đối với riêng Đờn ca tài tử mà còn đóng góp giá trị vào văn hoá nghệ thuật và đời sống xã hội nói chung. Một số triết lý đã và đang được xã hội xem là thước đo trong nhìn nhận, đánh giá sự vật, hiện tượng, đặc biệt là trong nhân cách.

Tìm hiểu nội dung triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử không những chỉ ra những vấn đề mà chúng ta còn chưa tiếp cận được để góp phần xây

dựng nên một bức tranh tổng quan về những cái hay của loại hình nghệ thuật này, mà còn cung cấp một hướng đi mới trong việc tiếp cận, phân tích, đánh giá nghệ thuật từ góc nhìn của khoa học triết học. Dù rằng đây là vấn đề quan trọng nhưng trong thực tiễn nghiên cứu khoa học nói chung, nghiên cứu khoa học về văn hoá – nghệ thuật nói riêng, vấn đề này vẫn chưa được quan tâm tương xứng với tiềm năng và hiệu quả mà nó mang lại.

Cũng giống như các loại hình nghệ thuật dân gian truyền thống khác, Đờn ca tài tử hiện nay đang đối mặt với những khó khăn mang tính bước ngoặt. Sự vận động, biến đổi triết lý nhân sinh dưới sự tác động của các yếu tố khách quan đã và đang đưa loại hình nghệ thuật dân gian này đứng trước hai hình thái là phát triển và tiêu vong. Những cản lực trong việc phát huy nội dung, giá trị triết lý nhân sinh cũng chính là những rào cản cho công cuộc bảo tồn và phát triển Đờn ca tài tử. Bài toán đặt ra hiện nay là làm cách nào để nội dung và giá trị triết lý nhân sinh tiếp tục gìn giữ, phát huy và biến đổi phù hợp với thời đại nhưng vẫn không làm mất chất.

Chính vì vậy, dưới góc nhìn của một công trình nghiên cứu khoa học, luận án đã cung cấp cơ sở lý luận, phân tích nội dung triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử, từ đó chỉ ra giá trị và hạn chế của những triết lý nhân sinh này. Luận án cũng tạo nền tảng về lý luận cho sự phản biện đối với lập luận chưa chuẩn xác, phê phán những quan điểm phát triển không phù hợp và hình thành những căn cứ để có thể tạo lập hướng đi mới cho bảo tồn nghệ thuật dân gian. Những sự luận giải trên cơ sở khoa học trong luận án đã một lần nữa khẳng định tính triết học đậm nét trong một loại hình nghệ thuật cổ truyền, chất bác học trong hình thái nghệ thuật dân gian và lý giải vì sao Đờn ca tài tử vẫn còn sức sống mãnh liệt trong đời sống tinh thần của người dân Nam Bộ dù tuổi đời đã hơn một thế kỷ.

Có thể khẳng định, luận án không phải là điểm kết thúc mà là sự khởi đầu cho sự nghiên cứu chuyên sâu Đờn ca tài tử dưới góc độ khoa học triết học, là sự đóng góp cho tổng thể công cuộc bảo tồn quan điểm sống truyền thống nói chung và góp phần vào đề án bảo tồn và phát triển Đờn ca tài tử - di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại trong tiến trình lịch sử mới.

Là tinh hoa nghệ thuật dân tộc, di sản văn hoá phi vật thể của nhân loại, Đờn ca tài tử như viên ngọc quý của quốc gia, luôn trong tâm thức của người dân Nam Bộ nói riêng, cả nước nói chung. Tiếng đàn, lời ca chính là tiếng lòng, là tâm tư, là tình cảm mà cư dân vùng sông nước phương Nam gửi gắm và mong muốn lan toả giá trị nhân văn đến muôn đời sau. Nhưng viên ngọc ấy cũng mong manh, dễ vỡ dưới sự tác động của ngoại lực nếu không có sự chung sức, đồng lòng gìn giữ, bảo vệ của toàn xã hội. Giữ gìn và phát huy nội dung, giá trị triết lý nhân sinh trong Đờn ca tài tử chính là bảo toàn sức hút mãnh liệt đối với công chúng và cũng chính là gìn giữ vốn quý của dân tộc cho thế hệ mai sau, để sức sống của loại hình nghệ thuật này mãi trường tồn với thời gian và sẽ là hình ảnh minh chứng cho một nền văn hóa Việt Nam phong phú, đa dạng, tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

**DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC
ĐÃ CÔNG BỐ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN**

1. Nguyễn Khánh Hoàng (2021), Biểu hiện triết lý tính mở của người dân Nam Bộ trong Đờn ca tài tử, *Tạp chí Lý luận chính trị và truyền thông chuyên đề số 4*, tr. 206 – 210.
2. Nguyễn Khánh Hoàng (2022), Giá trị triết lý nhân sinh của người dân Nam Bộ trong Đờn ca tài tử, *Tạp chí Lý luận chính trị và truyền thông chuyên đề số 2*, tr. 88 – 92.
3. Nguyễn Khánh Hoàng (2022), Sự biểu hiện triết lý nhân sinh của cư dân Đông Nam Bộ trong nội dung các bản nhạc Đờn ca tài tử, *Kỷ yếu Hội thảo khoa học cấp quốc gia: Bảo tồn, phát huy di sản văn hoá phi vật thể Đông Nam Bộ trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp 4.0*, tr. 255 – 267, Nhà xuất bản Tài chính, Hà Nội.
4. Nguyen Khanh Hoang (2023), The conceptions of “Yin-Yang” and “Five Basic Elements” in Don ca tai tu (Amateur’s music), *Journal of political theory and communication*, 10-2023, p. 153 – 160.
5. Nguyễn Khánh Hoàng (2024), Sự biểu hiện triết lý trọng nghĩa – một trong những quan điểm nhân sinh của người dân Nam Bộ thể hiện trong đờn ca tài tử, *Tạp chí Quản lý nhà nước bản điện tử*, <https://www.quanlynhanuoc.vn/2024/02/01/su-bieu-hien-triet-ly-trong-nghia-mot-trong-nhung-quan-diem-nhan-sinh-cua-nguoi-dan-nam-bo-the-hien-trong-don-ca-tai-tu>.